

Nr 347.

Av herr **Magnusson m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av skyddshemsverksamheten m. m.

I proposition nr 219 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t framlagt förslag till grunder för omorganisation av skyddshemsverksamheten m. m. Detta förslag bygger i stort sett på det betänkande i två delar, som de s. k. skyddshemssakkunniga den 30 juli 1935 och den 10 december 1935 avgivit. I nämnda betänkande hava de sakkunniga föreslagit, bland annat, att vid en omläggning av skyddshemsverksamheten Fröbergiska stiftelsens skyddshem å Norrgård i Kalmar icke längre skulle bibehållas som sådant hem utan att stiftelsen i stället skulle omlägga sin verksamhet. I sagda hänseende framlägga de sakkunniga olika förslag i de båda delarna av sitt betänkande. I den senare delen föreslå de, att egendomen Norrgård skulle försälgas samt att av stiftelsens förmögenhet skulle bildas en fond till understödjande verksamhet för vård och uppfostran av vanvårdade och vanartade gossar och flickor från Kalmar län och främst vissa i det till grund för stiftelsen liggande testamentet särskilt nämnda kommuner.

I den nu framlagda propositionen påyrkas icke bestämt ett nedläggande av Norrgård såsom skyddshem. Enligt propositionen skulle den nya organisationen genomföras under en övergångstid, som skulle räcka till och med utgången av år 1941. Under denna tid skulle de nu verksamma, av de sakkunniga till nedläggning föreslagna skyddshemmen alltjämt kunna drivas. I stället föreslås det, att mot slutet av övergångstiden till slutlig omprövning företages frågan om antalet vårdplatser å skyddshem och i samband därmed frågan om det definitiva nedläggandet av vissa av de nuvarande skyddshemmen. Föredragande departementschefen yttrar om sistnämnda fråga, bland annat: »Såttillvida torde emellertid den av de sakkunniga framlagda planen böra vara vägledande, att de däri till upphörande föreslagna anstalterna synas böra närmast ifrågakomma, i den mån ett minskat behov av platser inträder. Vad som under remissbehandlingen anförts för fortsatt bibehållande av det ena eller andra av de ifrågavarande hemmen har jag icke funnit övertygande. För de sakkunnigas ställningstagande, vilket utgör resultatet av ingående övervägande ur de många olika synpunkter, som därvid göra sig påmint, hava efter min mening anförts vägande skäl.» Om sålunda i den framlagda propositionen icke gjorts något bestämt yrkande om nedläggande av Norrgård som skyddshem, så har dock uttalande riktats mot skyddshemets existens. I anledning härav anse vi oss böra anföra följande.

Till en början vilja vi erinra, att hemmets styrelse bestämt motsatt sig hemmets nedläggande såsom skyddshem samt i stället framlagt förslag om hemmets omändring till kombinerat skol- och yrkeshem. Samma ståndpunkt har intagits av länsstyrelsen i Kalmar län samt Kalmar läns södra landsting. Vissa andra myndigheter, såsom statens inspektör för fattigvård och barnavård, skyddshemsinspektören och skolöverstyrelsen ha också ställt sig mer eller mindre avvisande till förslaget om Norrgårds nedläggande som skyddshem.

Vidkommande därefter grunderna för den nu föreslagna omorganisationen av skyddshemmen, så är en av de väsentligaste anmärkningarna mot det nu rådande systemet den, att barn av allt för olika åldrar vårdas å de nuvarande hemmen samt att detta leder till svårigheter i uppfostringsarbetet. För att avhjälpa detta missförhållande föreslås, att en större differentiering av barnen å de olika hemmen verkställas. Sålunda föreslås olika hem för olika åldersgrupper av barn, för gossar benämnda skolhem och yrkeshem. Av de nuvarande skyddshemmen för gossar skulle vissa ombildas till skolhem och andra till yrkeshem. Konsekvent genomföres emellertid icke detta, utan vissa hem, för Norrland samt Stockholm och Göteborg, föreslås såsom kombinerade skol- och yrkeshem. Mot en sådan kombination torde ej några berättigade anmärkningar kunna göras. Genom anordnandet av skilda förläggningar kunna erforderliga differentieringsåtgärder vidtagas. Vidare är det av stor betydelse, att ett omhändertaget barn kan erhålla hela sin utbildning vid ett och samma skyddshem. Det måste alltid medföra svårigheter och slitningar att skilja ett barn från ett hem, där det kanske hunnit rotfästa sig och känner sig hemmastatt. Under barnens skoltid lära sig lärare och övrig personal, som ha med barnen att göra, att känna deras intellekt, egenart och sinnelag samt veta hur de skola behandla dem. Det tager också lång tid, innan den unge hinner sätta sig in i förhållandena å ett nytt hem och innan personalen där hunnit riktigt lära känna och förstå honom. Även ur organisatoriska och ekonomiska synpunkter kunna fördelar vinnas med kombinerade hem.

Det föreslås vidare, att ledningen av skyddshemsverksamheten överflyttas från landstingen och icke landstingsstäderna till staten. Sistnämnda förslag innebär dock icke, att staten skulle övertaga och själv driva alla skyddshem, utan det förutsättes uttryckligen i propositionen, att verksamheten skall kunna i viss omfattning handhavas av enskilda sammanslutningar och stiftelser.

De nu berörda grunderna för omorganisationen av skyddshemmen synas oss sålunda ej ställa några principiella hinder i vägen för att Norrgård ingår i den nya organisationen som ett kombinerat skol- och yrkeshem.

Såsom ovan nämnts tillhör Norrgård en enskild stiftelse, den s. k. Fröbergsska stiftelsen. Sagda stiftelse är grundad på en donation av framlidne ekonomie direktören M. G. Fröberg och hans hustru Christina Elisabeth Fröberg. I testamente den 30 augusti 1841 hava makarna förordnat, att efter det bägge makarna med döden avgått och sedan alla övriga donationer blivit utbetalda samt boets skulder och med utredningen oskiljaktiga omkostnader guldna, återstoden skulle bliva »en fond till stiftelse och underhåll af en in-

rättning inom Kalmar stad för everderliga tider till vanvårdade och vanartade barns försörjning och uppfostran till sedliga, nyttiga och arbetsamma människor.» Donationen avser särskilt dylika barn från Kalmar stad samt Hossmo, S:t Sigfrids, Ljungby, Dörby, Förlösa, Åby och Kläckeberga socknar, vilka barn skola åtnjuta fri vård och uppfostran. Verksamheten å Norrgårdshemmet igångsattes år 1875 och har sedan dess oavbrutet fortgått. Å hemmet vårdas gossar under det att för beredande av vård av flickor sörjts i annan ordning. Enligt senaste bokslutet uppgick fondens behållning till 1,354,799 kronor 10 öre.

Efter genomförandet av 1924 års barnavårdslagstiftning har Norrgård vunnit godkännande av Kungl. Maj:t såsom skyddshem med plats för 80 elever. I § 1 i det av Kungl. Maj:t den 15 mars 1929 fastställda reglementet för Fröbergsska stiftelsen och dess skyddshem för gossar å Norrgård i Kalmar stadgas, att stiftelsen har till huvudsakligt ändamål att i ett å lägenheten Norrgård i Kalmar inrättat skyddshem under sin vård taga, kostnadsfritt underhålla samt till sedliga, nyttiga och arbetsamma människor uppfostra vanartade gossar från Kalmar stad samt Hossmo, S:t Sigfrids, Ljungby, Dörby, Förlösa, Åby och Kläckeberga socknar, vilka gossar enligt beslut av barnavårdsnämnd skola överlämnas till skyddshem. Samtidigt föreskrives i reglementet, att å Norrgård må ock, såvitt utrymmet tillåter, på därom av barnavårdsnämnd gjord ansökning mot betalning till vård och uppfostran emottagas vanartade gossar från nämnda och andra orter, såväl inom som utom Kalmar län.

Av det ovan anförda framgår, att det uttryckligen föreskrivits, att syftet med donationen skall vinnas genom en i *Kalmar* förlagd inrättning. Donationsbestämmelserna äro sådana, att de icke lagligen kunna upphävas eller ändras. En indragning av hemmet eller dess förändring till väsentligen annan uppgift kan icke ifrågakomma. Sålunda torde icke mot donationens bestämmelser kunna förekomma, att stiftelsens medel användas till understödjande av skyddshemsverksamhet å annat håll. Att märka är vidare att genom donationen Kalmar stad och sju kringliggande socknar tillförsäkrats rätt att få sådana av dem omhändertagna barn, som avses i donationen, kostnadsfritt vårdade i en närbelägen anstalt. Det kan icke vara lagligt att genom hemmets nedläggande beröva sagda kommuner nämnda förmån.

Även ekonomiska skäl tala för bibehållande av Norrgård såsom skyddshem. Enligt den föreliggande propositionen skulle till en början för södra Sveriges vidkommande inrättas tre yrkeshem. Härtill föreslås Ljungaskogs, Forsane och Sundbo skyddshem. För att rätt kunna fylla sina nya uppgifter måste emellertid dessa hem undergå väsentliga om- och tillbyggnader samt förses med ytterligare utrustning. Kostnaderna härför hava beräknats till 900,000 kronor beträffande om- och tillbyggnader samt 46,450 kronor i fråga om utrustning av verkstäder, vartill komma vissa icke närmare angivna kostnader för inventarier. Samtliga kostnader föreslås skola bestridas med statsmedel. Efter det att hemmen blivit sålunda iståndsatta för sitt ändamål skulle å desamma finnas, förutom jordbruk och trädgårdsanläggning, meka-

nisk verkstad, snickeriverkstad samt ytterligare en verkstad för skrädleri eller annat yrke. Å Norrgård finnes redan ett lagom stort välskött jordbruk, handelsträdgård samt mekanisk-, snickeri-, skrädleri- och skomakeriverkstad, allt i sådant skick att ytterligare åtgärder ej behöva vidtagas för att Norrgård väl skall kunna fylla fordringarna å ett yrkeshem i fråga om yrkesutbildning.

Mot de nu förefintliga byggnaderna å Norrgård ha blott vissa smärre anmärkningar i fråga om logementsbyggnaden framställts. De åtgärder, som äro erforderliga för att undanröja de sålunda påtalade förhållandena, har skyddshemmets styrelse, enligt vad som framgår av dess yttrande över senare delen av skyddshemssakkunnigas betänkande, beslutat att vidtaga utan kostnad för statsverket så snart frågan om hemmets fortsatta bestånd blir avgjord. I övrigt befinna sig hemmets lokaliteter i ett förstklassigt skick. Där-om må hänvisas till de utlåtanden, vilka avgivits av förste provinsialläkaren N. F. Hedlund och byggnadsingenjören Ernst Wranne och vilka återopats av skyddshemsstyrelsen i dess utlåtanden över skyddshemssakkunnigas betänkande.

Av skyddshemsstyrelsen föreslås, att Norrgård ombildas till ett kombinerat skol- och yrkeshem. I det närmast föregående har varit fråga om hemmets lämplighet såsom yrkeshem. Att styrelsen föreslagit, att Norrgård även skulle utgöra skolhem beror på donationens bestämmelser. Enligt dessa är stiftelsen skyldig att taga hand om icke blott äldre barn utan även barn i skolåldern. En rätt efterlevnad av donationens bestämmelser kräver sålunda, att Norrgård erhåller den ställning, som styrelsen föreslagit. För att emellertid Norrgård skall kunna på tillfredsställande sätt fylla angivna dubbla uppgift fordras — för att erforderlig differentiering av de olika grupperna av interner skall erhållas —, att en ny logementsbyggnad uppföres för skolhemsavdelningens räkning. Av skyddshemsstyrelsens yttrande över senare delen av de sakkunnigas betänkande framgår emellertid, att styrelsen redan låtit anskaffa ritningar och verkställa kostnadsberäkningar angående en sådan byggnad samt förklarat sig villig att utan kostnad för statsverket låta uppföra samma byggnad. Kostnaden för byggnaden har approximativt beräknats till 160,000 kronor.

Det nu anförda giver vid handen, att Norrgård kan iordningställas till ett fullt tillfredsställande skol- och yrkeshem utan någon som helst kostnad för statsverket men att ej något annat hem kan användas till yrkeshem utan att först dryga kostnader därå måste nedläggas, vilka statsverket, enligt propositionen, skulle vidkännas. De ekonomiska synpunkterna tala sålunda ingalunda för ett nedläggande av Norrgård utan tvärtom för att detta bör vara ett av de hem, som i första hand införlivas i den nya organisationen. Det vore ett rent slöseri att icke begagna de möjligheter, som Norrgård i ifrågasvarande hänseende bjuder.

Då föredragande departementschefen anser, att Norrgård bör vara ett av de skyddshem, som i första hand bör komma ifråga till nedläggande, stöder

han sig på skyddshemssakkunniga, beträffande vilka han uttalar, att de anfört vägande skäl för sin ståndpunkt.

De sakkunniga hava huvudsakligen motiverat sitt förslag om nedläggande av Norrrgård såsom skyddshem med att hemmet vore beläget dels inne i en stad och dels avlägset i förhållande till större delen av det område, som eljest skulle hava utgjort dess upptagningsområde.

Vad först angår Norrrgård belägenhet i stad, så är att märka, att hemmet är beläget i utkanten av stadsbebyggelsen, fritt i en stor park och delvis omgivet av odlade fält. Någon olägenhet för hemmet av näraliggande bebyggelse finnes ej. Vidare medför belägenheten invid en gammal kulturstad vissa påtagliga fördelar framför en isolerad förläggning ute på landsbygden. Ett starkt önskemål i fråga om skyddshemsvården är, att denna ordnas så, att de omhändertagna icke isoleras från det allmänna livet i sådan omfattning, att det blir svårt för dem att finna sig till rätta däri, när de lämna hemmet. Med hänsyn härtill är en förläggning invid en stad givet att föredraga. Belägenheten invid en stad med välordnat skolväsen och andra kulturella institutioner medför också, att särskild utbildning lättare kan ordnas för sådana elever, vilka hava fallenhet och håg för annan eller högre utbildning än den som meddelas å själva hemmet. Vad särskilt det sistnämnda beträffar, så är det oss bekant, att under de senare åren flera av Norrrgård elever beretts tillfälle att deltaga i undervisningen i såväl Kalmar stads högre folkskola som stadens skolor för yrkesundervisning. Ävenledes hava eleverna beretts tillfälle till utbildning inom andra yrken än de vid skyddshemmet representerade. I en stad finnes vidare bättre tillgång på allmänbildande och uppfostrande nöjen än på den rena landsbygden. Även ur sjukvårdssynpunkt är en förläggning i stad att föredraga. Därigenom beredes lättare tillgång till läkare, sjukvårdsinrättningar, rationell tandvård m. m.

Vid bedömande av frågan om lämpligheten att förlägga ett skyddshem invid en stad eller på landsbygden måste vidare beaktas, att eleverna böra genom den yrkesutbildning de erhålla bibringas största möjliga yrkesskicklighet. Ur denna synpunkt är det likgiltigt beträffande dem, som sysselsättas i jordbruk, huruvida hemmet är förlagt invid en stad eller ute på landsbygden. Men så är ej förhållandet beträffande eleverna i olika slags hantverk. För att erhålla en god utbildning i sistnämnda yrken är det av stor vikt, att tillgång finnes till ett stort och omväxlande arbetsmaterial. Sådan tillgång kan erhållas betydligt lättare invid en stad än på landsbygden. Skyddshemssakkunniga hava också betonat vikten av att arbetena i de olika yrkena organiseras så ändamålsenligt som möjligt med hänsyn till såväl elevernas utbildning och arbetsförmåga som det ekonomiska resultatet av verksamheten.

Vad angår Norrrgård ha därifrån under en tid av omkring sextio år utgått flera hundra unga män, som å hemmet erhållit en erkänt god utbildning icke minst i fråga om yrkesskicklighet. Beträffande det ekonomiska resultatet ha Norrrgård olika verkstäder i regel visat goda slutsiffror. Av en i berättelsen över Fröbergiska stiftelsens och dess skyddshems förvaltning och verksamhet under år 1934 intagen jämförande ekonomisk tablå för åren 1922—1934 fram-

går, att vinsten å verkstäderna under denna period varit högst 3,200 kronor och lägst 1,042 kronor 60 öre om året och att varje verkstad för sig kunnat redovisa vinst. Under 11 år av perioden har den årligen överstigit 2,000 kronor. Vinsten av jordbruket har under samma period uppgått till högst 8,097 kronor 2 öre och lägst 850 kronor. Under 2 år har vinsten överstigit 8,000 kronor, under 1 år 7,000 kronor, under 4 år 6,000 kronor, under 1 år 5,000 kronor, under 1 år 4,000 kronor och under 2 år 1,000 kronor. Att skyddshemmens verkstäder, jordbruk och handelsträdgård bära sig ekonomiskt torde till huvudsaklig del bero därpå, att hemmet ligger i en stad med dess större behov och avsättningsmöjligheter.

Vi kunna sålunda ej finna, att Norrgårds belägenhet invid en stad talar för dess indragning men väl för dess bibehållande. I detta sammanhang kunna vi ej underlåta att erinra, att fråga väckts om förflyttning av skyddshemmet Vrångsholmen intill en stad under motivering närmast med hemmets hittillsvarande isolerade läge å landsbygden.

Såsom förut nämnts hava skyddshemssakkunniga vidare motiverat sitt förslag om indragning av Norrgård med att hemmet skulle ligga avlägset i förhållande till större delen av det område, som eljest skulle hava utgjort dess upptagningsområde.

Såväl skyddshemssakkunniga som föredragande departementschefen hava hävdad den uppfattningen, att vid bestämmandet av de olika skyddshemmen hänsyn måste tagas till att elevernas uppfostran icke förläggas på så stort avstånd från den bygd, där de ha sina hem, att förbindelsen med hemmen icke i rimlig omfattning kan upprätthållas. Detta är en princip, till vilken vi skänka vår fulla anslutning. Men hur man med utgångspunkt från en sådan princip kan komma till den uppfattningen, att Norrgård bör nedläggas och att barnen från södra Kalmar län inklusive Öland och Kronobergs län i stället skola skickas till Skåne är för oss ofattbart. För närvarande utgöra Kalmar, Kronobergs, Gotlands och Södermanlands län upptagningsområde för Norrgård. Väl må det kunna vara berättigat, att det sistnämnda länet hänföres till annat upptagningsområde. Men i fråga om Kalmar län och Gotlands län samt åtminstone östra delen av Kronobergs län måste Kalmar i ifrågavarande hänseende anses ha en verkligt central belägenhet. Den ovan nämnda av såväl skyddshemssakkunniga som föredragande departementschefen hävdade principen synes sålunda utgöra ett starkt skäl till Norrgårds bibehållande som skyddshem.

Med stöd av det ovan anförda få vi hemställa,

att riksdagen ville, med ändring av vad Kungl. Maj:ts proposition nr 219 härom innehåller, besluta, att det Fröbergiska stiftelsen tillhöriga skyddshemmet å Norrgård i Kalmar stad måtte få bibehållas såsom skyddshem och i sådan egenskap ingå i den avsedda nya organisationen såsom ett kombinerat skol- och yrkeshem, dock under förutsättning att, såsom stiftelsens styrelse erbjudit, stiftelsen förbinder sig att utan kost-

nader för statsverket dels utföra tidigare beslutade ändringsarbeten å skyddshemmets stora byggnad dels ock låta uppföra ett särskilt skolhem å därför lämplig plats, allt på det sätt att ifrågavarande ändrings- och nybyggnadsarbeten kunna av Kungl. Maj:t godkännas.

Stockholm den 26 mars 1936.

Karl Magnusson.

Petrus Nilsson.

Arthur Heiding.

Knut Petersson.

Axel Mannerskantz.

Ruben Wagnsson.

Erik Anderson.

Gunnar Bodin.